

...městečku znamená jaro.

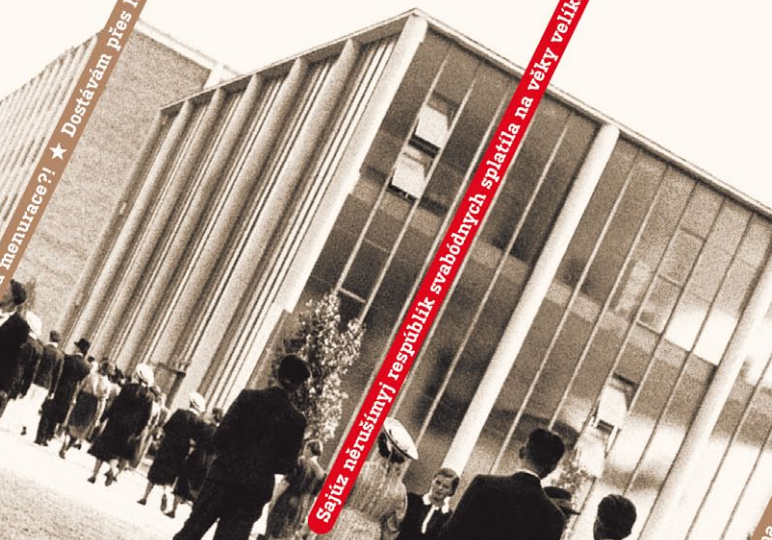
Pravda vítězí!

Na krásné modré Dřevnici[★] Antonín Bajaja

host

...menurace?! ★ Dostávám přes hubu

Sjúz něrušinyj respublik svabódných splatila na věky velíkaja Rus ★ Věčernij zvon, večernij zvon, kak m

...vují alegori

Dámy a pánové odkládají nápoje na mramorový stůlek ★ An der schönen blauen Donau

...loubkách pochodují Stydlín, Prófa, Kýchal, Šmudla, Rýpal, Dejmal a Štístko ★ naši trpa

Pravda v

**Na
krásné
modré
Dřevnici[★]
Antonín
Bajaja**

host

Sajúz něrušimyj respúblik svabódných splatila na věky velíkaja Rus ★ Věčernij z

© Antonín Bajaja, 2009

© Host — vydavatelství, s. r. o.,
2009, 2011 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7294-430-9 (Druhé, elektronické vydání. Formát PDF)

ISBN 978-80-7294-431-6 (Třetí, elektronické vydání. Formát ePub)

ISBN 978-80-7294-450-7 (Čtvrté, elektronické vydání. Formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-7294-451-4 (Páté, elektronické vydání. Formát MobiPocket)

Chmýří!

1 → Jeanne

Zlín, jaro 2006

Drahá Jeanne,

zas mě napadlo, že udělám — tentokrát definitivně — pořádek ve starých věcech. V těch krabicích a šuplících. Popřípadě v mozku, kde se to čím dál víc schyluje k minulosti. Vzpomněl jsem si na takovou příhodu. Není mi ani dvacet let. Studuji v Brně. Přifičel jsem na otočku domů, abych nafasoval čisté prádlo, vyjedl spižírnu a prohodil s každým pár slov — hlavně s babičkou, tehdy už byla téměř slepá, po návratu z vyhnanství jí soudruzi dovolili bydlet u nás. Většinou seděla na posteli, občas něco prohodila. Česky, anglicky. Pokaždé vytáhla z ozdobné zástěry drobnou bankovku nebo bonbon a poslepu mi vsunula dárek do kapsy, velmi bych ji zarmoutil, kdybych ho odmítl. A taky jsem přijel, abych se pořádně vykoupal, vyspal a zase odjel.

Před odjezdem, ještě jsem dojídal snídani, si ke mně přisedla maminka. Tvářila se rozpačitě. Chci vědět, co se stalo. „Nestalo se nic,“ hledí do ubrusu, „jen tě musím o něco požádat,“ a navazuje tím, jak náhodou zalistovala v sešitě, který ležel na mém nočním stolku. Jak si v něm četla a velice ji to rozrušilo — ty věci, které píšu o rodině a o susedech. To fantazírování.

„O našem soukromí nepiš. Ani o soukromí našich přátel. Nebo aspoň nedopust', aby se to dostalo do cizích rukou. Anebo... aspoň mi slib, že nebudeš používat neslušná slova. Že nebudeš nikoho zraňovat. Slib mi to!“

Moc mě tím zaskočila. I tvarohový koláč mi v krku zaskočil. Musel jsem ho zapít bílou kávou. Řekl jsem, že někdy mě popadne radost nebo vztek. Nebo taky smutek. A že si pak sednu a píšu o dětství, ale že o něm píšu jen tobě, drahá Jeanne, protože dětství jsme prožívali spolu. Docela jsem se rozpovídal. Dívala se na mě, oči měla smutné a unavené. Možná trochu překvapené. Prosily, abych na tu dobu raději zapomněl. Rozuměl jsem. Věděla, že rozumím, ale v té chvíli bych jí sotva vysvětlil, proč bylo naše dětství šťastné a slibné. Proč bylo veselé, i když se mezi dospělými loupilo, likvidovalo, zavíralo, vraždilo. Proč bylo dovádivé, přestože *poslední bitva vzplála* a nevyhnula se ani mým příbuzným a jejich buržoazním přátelům.

Místo obhajoby a vysvětlování jsem mamince slíbil, že v „dopisech pro Jeanne“ se vyvaruji neslušných slov, provokací a zraňování. Že nebudu fantazírovat.

Včera jsem intenzivně pátral. Chvillemi jsem se bál, že tamten neslušný spisek nenajdu, *avšak* (ono vznešené *ale* by maminku potěšilo) naštěstí se mi to povedlo. Nemusím se s tím znovu psát. Na konci je datum a věnování: *Drahé, mládnoucí Jeanne ke dvacátým narozeninám se zpožděním věnuje stárnoucí brácha — duben 1961*. Vzpomenuté zpoždění bylo dvouměsíční. Umožnilo mi v dodatku sdělit, že svět má (SLÁVA!) svého prvního kosmonauta — Jurije Alexejeviče Gagarina. Ale to teď není důležité. Proto abych nezdržoval, vybírám ze zažloutlých stránek pouze:

... a my dva darebáci utíkáme na kopec zvaný Navrátilka a pak do žlebu pod Pivodovým, kde se pase Svitákova koza. Tam na nás čeká Barča. Se zájmem posloucháme, jak před chvilkou „vykakala“ úplně zelené hovno. Velice nás to překvapilo, protože soudruh

Sviták je komunista. Ale Barča má svého otce ráda a my taky, protože chová nutrie, aby bylo dost kožešin pro všechny pracující ženy, a vyrábí salámy, které nám moc chutnají. Říká mu tatíčku. Mamince říká mamičko, ale ona není komunistka. Je moc nemocná, vysedává v kuchyni u stolu a pořád spí. Jednou jsme ji přistihli, jak se vzbudila a řekla, že měla sen. Ulice prý byly plné veselých lidí, děvčátka tančila v amerických sukénkách a všichni žvýkali žvýkačky. Velice nás to překvapilo, ale pojďme dál.

„Ukaž, ukaž nám ho!“ křičíme jeden přes druhého, Barča nás vede do křoví. Klacíkem zvedá suchou trávu a vidíme, co jsme ještě neviděli: její zelené hovno. Vznesla se z něj smaragdová moucha, s hlasitým bzukotem zmizela v olšovém listí. Barča řekla: „Je zelené, protože včera jsme měli k obědu špenát.“ Vroucně si přejeme, abychom i my měli k obědu špenát. Zelené hovno se pro nás stává čímsi opovázlivým, ne-li tajemným, už se těšíme, že budeme mít vlastní. Naše těšení přerušilo mečení, plazíme se k ubohé koze přivázané dlouhým provazem ke kůlu. Podívám se významně nejdřív na tebe, potom na Barču: „Podojíme ji!“ Barča chytá kozu za rohy, ty kolem krku a já tahám za cecíky. Koza se zmítá, provaz ji škrtí, ale my nepovolujeme. Baví nás to pět minut. Ty pak Barče říkáš, že já mám taky takového šulinka jak ta koza, ale jen jednoho a menšího. Barča ho chce vidět, úplně jsem zčervenal a utíkám před ní vzhůru žlebem, nemá šanci mě dostihnout, navíc jsem si všiml slimáka, je odporný. Chňapám po něm. „Hodím ho po tobě,“ mečím,

mečím

a nabízím příměří, jsem vítěz: „Když mi ukážeš tu svoji čárku, taky ti ho ukážu.“ Nechce, odmítá. Žleb se opět stává bohulibým, jen uražená koza mečí. Vracíme se domů.

K obědu je mrkev s hrachem — jídlo, které nenávidíme. Maminka nad námi sedí s vařechou a my do sebe nutíme lžíci po lžíci. V nestřežených okamžicích házíme tu hrůzu pod stůl,

nakonec je oběda víc na zemi než v našich žaludcích. Všimla si toho služebná Anička Cigánková. Řekla to na nás, dostali jsme výprask, a ona se dostane do pekla, protože jsme si to vymodlili u Pána Boha, Panenky Marie a našich andělů strážných... (a tak dále).

Za měsíc to bude třináct roků, co maminka zemřela. Snad mi teď promine, že se pokusím tamty záznamy o dětství poskládat dohromady. Že dopustím, aby se dostaly „do cizích rukou“. Trochu je protřídím, abych ji potěšil. Psal jsem je skoro půl století, vznikaly všelijak. Už abych je měl z krku, s léty se vynořuje úzkost — milosrdně zapomenuté zlo. Strach.

Včil přemýšlím, Jeanne, jak jsem přišel na to francouzské oslovení? Proč ti neříkám Jano? Patrně se to stalo při nějakém odpoledním čaji v polovině padesátých let (u Foersterů nebo u Linhartů?), kdy jsi předváděla Jeanne d'Arc. Svatou Janu podle G. B. Shawa. Ten výstup sis připravila v šestnácti letech na přijímací zkoušku, chtěla ses dostat na AMU. Stojíš uprostřed haly, tvým publikem jsou většinou dámy. Ještě před chvílí popíjely kafičko a čaj a zají-daly k tomu štrúdl. Teď ztuhly, protože před několika vteřinami jsi vykřikla: „Zapalte svůj oheň! Což myslíte, že bych mohla žít jako krysa v díře?“

A zírají, neboť mezitím jsi dokráčela k teakovému schodišti, vycupitala na odpočívadlo, oči máš plné slz, a nikdo neví, jestli slzíš smutkem, vzdorem či nadějí. Z úst ti vzešel žár: „Slíbili jste mi život, ale lhali jste. Mysleli jste, že život není nic více, než nebýt nadobro mrtev. Není to život o chlebě a vodě, čeho se bojím. Mohu žít o chlebě. Kdy jsem chtěla víc? Není těžko pít vodu, je-li čistá. Chléb není pro mě lítostí ani voda žalostí. Ale zavřít mne, abych neviděla nebes, abych neviděla polí a květin... přikovat mi nohy, takže bych nikdy nemohla slézat kopce, donutit mne, abych dýchala páchnoucí, vlhký vzduch temnoty, a bránit mi, abych si nemohla dobýt lásky Boží, když vaše zločinnost

a bláznovství mě svádějí, abych HO nenáviděla, to vše je horší, než ta pec v Bibli, jež byla sedmkrát rozpálena.“ Odmlčela ses. *Sedmkrát rozpálena*, doznívá halou.

Lekám se, žeš zapomněla text, ale nezapomněla. Zvedáš paže ke stropu, kde visí mosazný lustr. Zdá se mi, že se tetelí odleskem plamenů, že celá hala se divně tetelí. Paní katechetka Koblížková vedle mne šeptá: „Dobrotivý Ježíši,“ nahluchlá paní Leopoldová-Baťová se táže paní lékárníkové Graubnerové: „Copak se to děje?“ avšak ty pokračuješ. Chvíli mi trvá, než kromě zvuku slov vnímám i jejich obsah: „... jen když budu moci slyšet vítr ve stromech, skřivany ve slunečním světle, mladá jehňata, jak bečí na náledí, a požehnané, požehnané zvony kostelní, jež mi posílají po větru hlasy mých andělů. Bez nich ale žítí nemohu. A to, že mne toho chcete zbavit a že i jiné toho zbavujete, přesvědčuje mě, že to je rada ďáblova a moje rada je rada Boží.“

Sklízíš samozřejmě potlesk, který je téměř frenetický. Paní doktorová Linhartová však paní docentové Tolarové sdělila: „Obávám se, že za tohle Janičku na AMU nepřijmou.“ „Těž se obávám,“ přikývla paní docentová Tolarová a k dámám se s interesantní poznámkou připojila i naše učitelka řečí madame Zwinger: „J'adore Jeanne d'Arc, moi aussi! Zboužňuji! Proutože ona bojovala proti Angličanům a mně jeden sliboval grand amour, a potom vyprchal s jinou.“ „Uprchl,“ opravila ji paní Dvořáková ze mlýna.

Drahá Jeanne, tys ale byla hlavně bojovnicí za spravedlnost. My oba jsme byli bojovníky za spravedlnost. Za spravedlivou spravedlnost. Ach jo, co s tím? Brácha.

2 → Apalona tatalína

Gottwaldov, jaro 1971

Drahá Jeanne, v dřívějších časech jsme měli služky, postupně se jich u nás vystříдалo několik. Byly i v domácnostech některých našich kamarádů, v takzvaně lepších domácnostech. Avšak — spojka avšak ony časy krásí — žádná paní domu nepoužívala výraz služka, nýbrž služebná. Cítíš ten nóbl rozdíl? A přestože oslovovány byly křestními jmény, vykalo se jim, jen výjimečně tykalo. Ale toho se dopouštěly pouze prostořeké děti. K potrestání nám většinou stačil pohlevek, sem tam klečení v koutě. Naše služebné patřily do rodiny, na pomezí batolecí paměti se mi vynořuje nejdávnější z nich: Rozka.

Tajemná Rozka. Její portrét splývá s představou babičky Knapkové — té energické ženy, té Američanky se slovanským srdcem a rakousko-uherskou

duší
povznesenou
nad zrychlování čehokoliv
a stále odplouvající
s truchlivým úsměvem zpět

do údivu. Tajemná Rozka a naše americká babička měly mnoho společného. V jejich podobnostech, jak o nich zpětně hloubám, nalézám smysl a začínám (už po kolikáté?) věřit v řád. Nebo aspoň ve spořádanost, protože ty podobnosti se řetězí. Jako když jeden za druhým z práce a do práce za dobýváním pokladů

v hloubkách pochodují

Stydlín, Prófa, Kýchal, Šmudla, Rýpal, Dejmal a Štístko;
naši

naši trpaslíci, které pro Sněhurku namaloval Walt Disney. S krumpáči a lopatami přes rameno, se zpěvem od ucha k uchu: *Hou a hou, trpaslíci jdou...* zpíváme s nimi, zpíváme u Jajtnerů. Těm komunisti ukradli obchod s látkami, a naštěstí nenašli jedno plátno (projekční) včetně promítačky a filmů, takže jsme k nim po Vítězném únoru chodívali na tajné biografy. Při každém návratu z hloubek, drahá Jeanne, mám chuť pitvořivě zpívat, cosi mě pudí k šaškování. Ale teď vážně, teď zpátky k Rozce a babičce. Měly stejné vlasy. Mocné, kaštanové, oslnivě lesklé. *Gláns*, jak té oslnivosti babička říkala, jim dávalo pracné mytí končící ponořením vrkočů do nádoby s březovou vodou, kde zůstaly rozprostřeny několik minut, a rituál pak korunoval odvar z mateřídoušky, jímž byly vlasy (možná i mysl) definitivně očištěny od světské špíny, načas se vrátily — do ráje? Březová voda však musela mít punc prvotřídnosti, babička s Rozkou nesnášely šunty, nikdy by nepřipustily, aby pocházela z podřadného lesa. Jedinečností vynikala jedine březina za Kocandou směrem k Fryštáku, a to i proto, že v ní rostly nejdelikátnější houby — kozáci a janci.

Několikrát nás tam děda Knapěk vzal s sebou. Bylo nám čtyři pět roků? Ale než tu výpravu, při níž mi v šeru paměti bělokoře svítá, podnikneme, musím ti připomenout automobil značky Wikov od prostějovské firmy Wichterle-Kovařík vyrábějící zemědělské stroje. Po znárodnění ji soudruzi novátorsky přejmenovali na

Agrostroj. Náš Stroj však byl buržoazní unikát. Inženýři, designéři a montéři ho stvořili na dědovu zakázku, která, co do pohodlí a barevné kompozice, zrcadlila babiččinu kreativitu: karoserie se honosila barvou bílé kávy, byla fordkovsky hranatá s klenu-tými blatníky; polstrovaná sedadla byla potažena světle béžovým goblénem s olivovými snítkami ze salonu pí Podjuklové (snítky připomínaly Stvořitelův vzkaz Noemovi — to radostné poselství o konci potopy, jež přinesla holubice). Záclony měly odstín šampaňského, stahovací rolety zlátly tokajem; sedadla rámovala kůže van Dyckovsky hnědá, přístrojová deska se jako Titanic honosila teakovým dřevem, popelník pro dědovy doutníky a otcovy zorky či později partyzánky byl z křišťálového skla. Držadla zdobily trásně. Patřil do rodiny, říkali jsme mu Fricek, neboť do rodiny patřil i jeho osobní ochránce-údržbář Fritz Herein, Němec zaměstnaný v autoopravně našich sousedů Baťů. Odděloval nás od nich jen jabloňový sad a tyčkový plot lemovaný rybízovými keři.

Blažena Baťová — Blaža — bývala tvou kamarádkou. Její o dost starší bratr Rudolf nás naučil hru s názvem *Business*. Hráli jsme ji až po znárodnění Baťovy živnosti. Jak spiklenecké a vzrušující! Taky okouzlující, protože při ní jsme hrabali nebo prohrávali balíky peněz, kupovali pozemky a stavěli na Václaváku, Staromáku, Fochově třídě, Příkopech, Pohořelci i jinde po Praze domy a hotely a všelijak s nimi kšeftovali. Ruda Baťa to později, po službě vlasti u pétépáků, dotáhl na post významného hokejového rozhodčího (možná i nějakého sportovního funkcionáře), Blaža se provdala za businessmana a ty, inženýrka ekonomie, za odborného asistenta Vysoké školy ekonomické. Teď vím, že taky ve mně tamten byznys zažehl nutkání k penězům. Navíc k nim mám(e) genetickou dispozici. Ale řekla mi o ní až neposlušná teta Olga (naše milá teta Ola!) s letitým odstupem, neboť existence pradědečka, židovského otce dědy Knapka, byla (kvůli babiččinu katolictví?) rodinným tabu. Určitě tušíš, že si z tamtěch časů a přátel trochu střílím, jako to dělal děda nebo Fricek, když mu

Herr Herein nesešťeloval karburátor. Oba totiž věděli, že svět není jen korunka ke korunce a něco za něco. Naštěstí jsem to nikam nedotáhl.

Tož naložili jsme do Fricka — kvůli jadrným zvukům se mu říkalo i mlátička — demižon a spoustu čistých lahví s trychtýři. Demižon byl obrovský, celý opletený proutím. Děda nastartoval, zařadil jedničku, posléze dvojku... a přes Cigánov, kolem sochy svatého Antoníčka, pod níž je údajně pohřbený poslední zlínský kat, kolem zadní strany fotbalového hřiště a tenisových kurtů, kolem katovského vršku Na šibenicách, kolem divokého žlebu s podzemními bunkry jsme napůl polní cestou vyjeli vysoko nad Zlín. Nad sady, louky a pole. Dnes se tam buduje sídliště Jižní svahy. Náš vzestup pokaždé provázely udivené obličejy Zlíňanů vzhlížejících z údolí Dřevnice k nebi. Nemohli pochopit, odkud to hřmí, když obloha je jasná. Tak jsme se vyhrabali na Kocandu, minuli tamější slavnou hospodu a šinuli si to lesem a pasekami *do háje zelenýho*. Jo — „*do háje zelenýho*“, tak by *vo tom hezkým českým dialektem* nám Moravanům zapěl pan doktor Linhart, soused a rodák z Čech (*vod Vysokýho Mejta*), zapálený činovník České obce sokolské, jenž se nedávno vrátil z Mauthausenu.

„Prrr!“ zvolal zčistajasna šofér na způsob vozky. Náš pištivý úlek korunoval příkazem: „Konečná, panstvo! Račte vystoupit!“ a následovalo pobíhání s lahvemi, pobíhání mezi břízami, které násilník děda kudlou a vrtákem dovedně zraňoval, byli jsme z toho rituálu u vytržení. Fascinovalo nás, jak z bílé pokožky těch (podle babičky či Rozky) zakletých pohanských pannen prýští voda, jak jí přibývá, jak sílí a nastavenými žlábkami zurčí přes trychtýře do flašek. Ty jsme po naplnění odnášeli dědovi, který je přelíval do demižonu a s prázdnými nás vracel zpět. Přechoťně pendlujeme sem a tam, žasnu, jak nám to jde. Bývali jsme svěhlavě líní, ale děda to s námi uměl. „Ony čurají,“ smějeme se panám a čuráme s nimi, neboť čurání je nakažlivé. Děda si zapálil

doutník, spokojeně se culí, naše příčinlivost ho těší, v demižonu to jiskrně šplouchá. Zvolal: „Nečurají, tečou jim slzy!“ „Slzy?“ pochybuješ. „Proč?“ ptám se. Vyfoukl tři kulantní obláčky a pravil: „Pro ženskou parádu.“ Možná jsme se zamysleli, avšak ze zamýšlení nás vytáhl dědův světácký baryton a jako

hostii a kalich
pozdvihl
jako při nějaké spiklenecké mši
nás
pozdvihl nad stromy:

„Voděnka studená jako led, jako led; nemožu, má milá, na tebe zapomnět...“, zapěl. — Dřív se velice zpívalo, teď se spíš poslouchá. Písnička o voděnce studené se stala naší oblíbenou. Občas, když rodiče pořádali večírek pro přátele, jsme ji hostům předvedli. Dvojhlasně a falešně. Schválně jsme se nikdy nestrefili do tamté lesní tóniny, neboť posvátné věci je třeba chránit.

Rozka s babičkou však už mají vlasy suché, mají je vyčesané do tvaru pagod. Ta podobnost! A protože jsem naznačil, že v podobnostech a jejich řetězení spatřuji smysl, nabízím další můstky. Ty „parádnice“, jak je oslovoval děda Knapěk, obě milovaly lázně Luhačovice. Často tam jezdily Frickem na promenádní koncert, Rozka šoférovala. Babička to na rozdíl od některých dam považovala za avantgardní, leč akceptovatelný vrtoch, navíc prospěšný. Po koncertu vždy odkráčely k čínskému zákoutí s pagodou a lávkou klenoucí se nad zlatými rybkami a lekníny. (Proto ty účesy?) Opatrně na lávku vstoupily. Měly pocit, že se vznášejí, že se jako zázrakem zbavily přebytečné kyprosti, neboť křehký můstek je pokaždé udržel, ba dokonce ani nezapraskal (*bál se jich, pravíval děda*), což byl důvod k návštěvě vyhlášené kavárny hotelu Alexandria, kde jim vrchní číšník osobně přinášel originální Sacher-Torte mit Schlag und Wiener Kaffee.

Jednou z nejnápadnějších spojnic mezi nimi byla jména, jež ladila s náklonností k různým. Rozka se jmenovala Rozina, babička Rozálie. Nikdo je však, až na dědu Knapka, křestními jmény neoslovoval, babičce se říkalo (kromě rodinného „babičko“ a „maminko“) paní Knapková; Rozce většinou paní Rozko, přičemž titul „paní“ ji odlišoval od ostatních služebných. Její roli by víc odpovídal titul *majordomus*. Nebo *společnice*. Byla vzdálenou babiččinou příbuznou a vdovou po legionáři. Na podřadné práce měla k ruce dívku... taky si ještě vzpomeneš na Aničku nebo na Fanču? Podstatu Rozčina příbuzenství se nám nikdy, drahá J., nepodařilo vypátrat. Stejně tak její příjmení. Snad jsme je kdysi znali, jako jsme znali spoustu jiných nejen příjmení, avšak v dobách velké očisty od buržoazie mnohé zmizelo, mnozí se propadli do takových hlubin, že ani trpaslíci se k nim neprokopou.

Přesto se mi někdy podaří vysnít drobný nugget — ten návrat ztracené chvílky: ... je jasné letní odpoledne. Pouze nad Kocandou a Navrátkou se předvádí pár oblaků.

(Je rok po válce. Ještě si pamatuji, že se náš dům třásl, že někdo — prý otec — mě dlouho odnáší, odnááášííí v náručí po schodech kolem tence řinčící vitraje hluboko, hluboko do sklepa; potom ze sklepa vysoko ven, kde zapadá slunce do šeríků.)

Ale je letní odpoledne plné předvádivých oblaků. Nedávno jsme slavili tvé páté a mé čtvrté narozeniny, za dva roky — šest měsíců po Únoru — se nám narodí sestra Akinka, před týdnem jsme pomáhali sklízet rybíz, teď v zadním rohu tetiny zahrady přihlížíme, jak děda Knapek zabíjí králíka.

Vloženo dodatečně v říjnu 2006

Drahá Jeanne, když jsem se už — bohužel — rozhodl, že některé dopisy o našem dětství zveřejním, musím pro lepší orientaci

nezasvěcených čtenářů sem tam něco vysvětlit, podotknout nebo jen plácnout. Měj pár vteřin strpení.

Středem našeho dětského světa totiž nebyl jediný rodný dům, ale domy dva. Ty spolu sousedily a byly stejné včetně zahrad. Obě „villy“ nechal v roce 1932 pro své dcery — naši maminku a tetu Olu — vyprojektovat a postavit děda. Kdysi mi řekl, že využil krachu na newyorské burze a následné krize. Díky tomu, a taky díky rozkvětu fy Baťa, si mohl s výhodou vybrat prvotřídního architekta, stavitele i zednického mistra. V přízemí našeho domu provozoval později otec lékařskou praxi, my jsme bydleli nahoře. Vedlejší dům obývali kromě tety a jejího muže Jana Maloty (majitele malířské firmy) i babička s dědou, nahoře měli nájemníky. Nedávno jsem objevil úsměvnou maličkost: dědův notýsek s adresami. Tajil tam mimo jiné několik tipů na ženichy pro své dcery. A taky tam stálo, že pan stavitel Winkler má číslo telefonu 6, pan zednický mistr Fojtík z Vizovic 25. Někdy toužím po zeměkouli s dvoumístnými telefonními čísly.

No a než se vrátíme do odpoledne s předvádíivými mraky a smrtí králíka, ještě připomínám, že Maďari včera oslavili padesáté výročí svého povstání. V televizi to vypadalo jako happening, protože v ulicích se zase bojovalo, ale archivní záběry střílejících ruských tanků, hroutících se budov a krvácejících lidí z roku 1956 se prolínaly s dnešními pouličními bitkami a demonstracemi proti demokraticky zvolené vládě. Někdejší účastník protisovětské revoluce, bývalý maďarský diplomat Akos Engelmayer pro deník Gazeta Wyborcza prohlásil: „Na hroby zavražděných přicházejí jejich kati, aby jim během oficiálních oslav vzdali hold, a ty, kteří přežili léta teroru, vyhánějí z náměstí.“ Vzpomněl jsem si na tetu Olu, na tu naši tetuldu, jak pár dnů před vpádem tanků do revoltující Budapešti vzhledla ke stropu, blýskla zlatým zubem a pravila: „Tam už to konečně prasklo. Maďari budou mít Vánoce s Ježíškem, koledami, pomeranči, banány, kokosovými ořechy, ananasy... a třeba si zajedou do Vídně, do Říma, do Paříže, do Betléma...“ Trochu jsme se jí, abychom ji naštváli, smáli,

ale výčet těch vzdálených kapitalistických pojmů v nás vyvolával radostné očekávání. Mně už tenkrát vrzal mutující hlas a tys pak o Vánocích účinkovala na školní besídce v roli Meluzíny. Přifíče-las (samá ruka, samá noha) do tělocvičny s dědou Mrázem až ze sovětské Čukotky. Pionýři a svazáci stojí kolem stromu s rudou hvězdou na špici a — zatímco ty baletíš jak fujavice nad Berin-govým průlivem — pějí: „Děduška Maróz jólku nam priňos...“ Na závěr skvostným skokem převracíš saně s dárky a Sněhurkou. Schválně, protože „Sněguročku“ hrála tvá sokyně s hereckými ambicemi Dáša Sklenaříková.

Ještě jedno výročí, jehož jubilant se nám vtiskl do dětství, ti musím, drahá Jeanne, připomenout. Před osmdesáti lety, 14. říj-na 1926, se narodil medvídek Pú.

Ale teď v zadním rohu tetiny zahrady přihlížíme, jak děda Kna-pek zabíjí králíka. Kousek stranou, na sedácích zavěšených pod baldachýnem zahradní houpačky, si hoví Rozka s babičkou. Sedí proti sobě a čtou. Sem — tam — sem

tam se nad něčím zamyslí
nebo zasní,
sem tam se pousmějí
nebo ušklíbnou,
sem tam se mírně zhoupnou.

Zalíbení v knihách patřilo k jejich podobnostem. A nešlo jen o knihy, které často čítávaly společně. Oblíbily si i stejné autory, k nejzamílovanějším patřil Robert Lee Frost, ten básník americ-kého venkova, jehož verše někdy babička přednášela dokonce anglicky. Buď nás chtěla zušlechtit, nebo pobavit. Obě však nej-raději četly povídky a romány sester Brontëových, Boženy Něm-cové, Karoliny Světlé, Marie Ebner-Eschenbach, Vlasty Javo-řické... a George Sandové; *ty řádky* (jak kdysi pravila teta Ola

při hře na klavír) *psal duši i tělem sám život*. Obdiv k poslední jmenované umocňovalo *spisovatelčino milostné vzplanutí* k Alfredu de Musset a Fryderyku Chopinovi — k němu především. Jeho etudy, preludia, nokturna a mazurky prý babičku povznášely.

Zas musím citovat naši milou tetuldu, protože ta jediná nikdy stárnutím nezhořkla k mlčení, naopak byla a stále je infantilně sdílná — co neví, nepoví: „Ona,“ tím myslela svou matku, „když jsme připluli z Ameriky do Hamburku, přemluvila po vylození tatínka,“ (dědu) „abychom k novému domovu ve Zlíně nespěchali. Abychom si nejdřív jen tak polehku odskočili na pár dnů do Paříže.“ Ztišila hlas a spiklenecky pokračovala: „Do hříšné Paříže. Tvá maminka měla teprve tři roky, moc si na to nepamatuje, starala se o ni hotelová chůva. Zato já si pamatuji vše. I to, jak se tatínek jednoho odpoledne ztratil. Jak se ztratil, ale nakonec se k nám přikradl velmi pozdě v noci. Maminka se hněvala. Ba dokonce i pláč jsem zaslechla. Myslela si, že spím.“ Na pár vteřin se zarazila, možná se bála překročit práh. „Vždycky si myslela, že nic neslyším, že nic nevím, že nic nechápu. Nikdy nic, nikdy nic. Jenže já vím, že tatínek přišel z nějaké vulgární revue, o takových podnikcích jsem se dozvěděla mnohem později. Tenkrát jsme šli po snídani nakupovat. Za trest. Maminka byla neúnavná a tatínek velkorysý. Odpoledne jsme se pomodlili u Panenky Marie v katedrále Notre Dame a zašli do květinářství, kde koupil tatínek překrásné růže. Nikdy nezapomenu, jak se ubíráme hřbitovem Père Lachaise. Tu kytici položila maminka na hrob Fryderyka Chopina.“ — „Vyrovnala skóre, byli si s dědou kvit,“ řekl jsem.

Představuji si, drahá Jeanne, jak Rozka onoho letního odpoledne obrací stránku románu G. Sandové *Hraběnka z Rudolstadtu* v překladu V. Rovinského. A než stačí babičce přečíst zajímavou pasáž, ozve se z opačné strany zahrady pištivý nárek ukončený tichem. Obě obrátí pohled od libých řádků k nám, načež spatří, co čtením velkoryse přehlížely, ba dokonce ignorovaly — spatří dědu, jenž

právě popravil hranou pravé ruky statného strakáče. Ještě sebou cuká, ještě se chvěje... už ne. Drží ho v levačce za zadní běhy, pozdvihl ho (jako při nějaké spiklenecké mši) vysoko nad zem, nás to uchvacuje. Povídá: „Dostal za uši.“

„Říkala jsem ti, abys zabil toho zrzavého,“ volá babička a společnice ji lakonicky doplňuje: „Strakoš mohl čtrnáct dnů počkat.“ Z hlubin — teprve teď — jako bych navíc zaslechl Rozčino: *myslím, že děti k tomu neměl brát, a babiččino: to není naše starost, ale rodičů; mají svůj rozum, otec je doktor...* jenže je nevnímáme. Kromě dědy a králíka nic neexistuje a ty se ptáš: „Jak dlouho mu poteče z čumáčku krev?“ „Až do poslední kapky,“ odpovídá děda hlasem krále Šalamouna. A zatímco mě zajímá, jestli to bolí, ty se pokoušíš smlouvat: „Byl hodný, trochu mu nechme.“ „Kdepak,“ hrozí se Šalamoun, „nebyl by košer.“ Teatrálně kroucí očima a dlouze předlouze cosi vysvětluje, načež se k nám zase donesl babiččin hlas: „Přestaň je, Knapku, balamutit!“ Jenže děda je šprýmař, navíc ho ta odpolední chvíle těší. „Jaké balamucení? Já je, milá Rozálie, vzdělávám,“ volá zvučně, aby to slyšeli nejbližší sousedé, především paní doktorová Linhartová, která si — nadšena oblohou — nacvičuje v zahradní besídce Skřivánčí píseň ze Smetanovy Hubičky. Možná to zaslechla. Možná to za vysokou zdí své vily zaslechla i stará Remlová. Je Němka. Místo „dobry den“ říká „tópła ten“, nám se to moc líbí, je to tak srandovní. Stále ji proto zdravíme a ona odpovídá — nemůžeme se toho *tóplaten* nabažít. Má nás za vzorně vychované, dali jsme jí jméno Frau Tóplaten a říkáme tak i jejím hruškám. *Tóplatenky* byly nejslavnější máslovky našeho života.

Babička se nevzdává, Knapkovo popichování miluje, trestá ho úsměvem, svým mariánským úsměvem: „Z Mysločovic nám včera přivezl pan statkář Chytil litr smetany. Uděláme králíka, aby byl echt košer, na smetaně.“

„Proč ta schválnost, proč ta ironie?“ táže se děda. Za zadní packy přivazuje chlupáče k tyči kobercového klepadla, aby mu mohl stáhnout kůži, ale ty chceš vědět, co je ironie.

„Ironie znamená, že maso se smetanou není košer,“ vstoupila rázně do debaty Rozka. Asi chtěla vrátit letnímu odpoledni klid, proto hned nabízí smírné řešení: „Měla bych lákavější nabídku,“ povídá, „připravím králíka na petrželce,“ a pokračuje líčením činohry o několika dějstvích, jíž předchází ouvertura, kdy blanek zba-vené, úhledně nakrájené králíčí kousky odpočívají v kameninové nádobě mezi kolečky cibule, bobkovými listy, petrželovou natí, solí, špetkou bílého pepře a citronovou šťávou. Následují vůně, barvy, chutě, výjevy a zvuky, jimž na široširé hladině kuthanu v tající hroudě másla vévodí snítka tymiánu a několik prskajících plátků česneku. Ve vedlejším hrnci pod poklicí zvolna klokotá voda. Její proměna v králíčí vývar je součástí zázraku, který nás vtáhl do dění tak mocně, že ani nevím, jak děda tomu strakáči stáhl kůži. Zato si pamatuji babiččinu závěrečnou větu, tenkrát byla babička mistryní triumfálních vět: „Jako dezert osobně udělám malinový šerbet.“

Vysněná letní zahrada s houpačkou, čtenářkami a králíkem pohasíná v malinové tříšti. Kromě pocitu po ní zůstalo málo. Ale ten pocit mi sdělil, že nejsilnější spojnici mezi babičkou a Rozkou byl talent k tvorbě jídel. Obě byly — musím to říct vzletně — opatrovnicemi zákona o zachování hmoty a energie. Protože nejen vesmír — i my, jak praví axiom, jsme tím, co jíme. Tak se stalo, že v bibliotéce a archivu písemnictví naší rodiny se zachovalo mnoho knih kuchařských včetně spisů o dietách, koření, houbách, bylinách, léčivkách, plodech..., a především se zachovaly sešity nebo i jednotlivé lístky s ručně psanými recepty. Ten vetší papír popsaný tužkou či inkoustem nenese jen strohý návod, kolik čeho s čím smíchat. Neboť písmeno se pojí s písmenem podle nálady a naturelu pisatelky (zřídka pisatele), sem tam se objeví řádky poznamenané spěchem, sem tam písmena zkos-trbatěla emocemi, aby o pár slov dál nabyla uhlazenosti. Některé recepty mají, d. J., duši ikon a erbů. Určitě tušíš, že se teď vytasím s „hvězdičkami“. Ano, jmenují se „maminčiny“, a i když je jako připomínku hvězdy betlémské pekla k Vánocům naše maminka,

pojmenoval je někdo velmi vzdálený po jiné matce. Přepis originálu putujícího jako zvěst od kuchyně ke kuchyni nám darovala Rozka. Je proveden vznosnými tahy — ozvěnami fanfár, jež troubili pastýři a andělé, já přidávám veršování:

Maminčiny hvězdičky

(dle paní presidentové Hany Benešové)

Zpracujeme 30 dkgr. hladké mouky,

16 dkgr. tuku

(10 dkgr. hery s 5 dkgr. sádla),

2 polévkové lžíce kakaového prášku

a 1 žloutek.

Rozválíme a vykrajujeme hvězdičky.

Polovina hvězdiček má uprostřed

dírku.

Upečené páry poté spojujeme

krémem, jenž

dírky vyplní a decentně

dekoruje.

Krém:

15 dkgr. másla a 5 dkgr. cukru

utřeme.

Ve vodní lázni uvaříme 2 celá vejce a 8 dkgr. cukru.

Vychladlé spojíme s prvním krémem,

přidáme

kávu rozpuštěnou v rumu

(asi 1 až 2 čajové lžičky)

a zamícháme.

Hvězdičky nejsou jen dírky a krém, o jehož rafinovanosti jednou složím báseň. Jsou také důkazem pomíjivosti. Neboť v receptu jsou škrtnuta slova *ministrová* a *máslo*. Proto je neuvádím. Byla opravena na *presidentová* a *hera*. Ale mnohem víc mě na hvězdičkách

uchvacuje matematická záhada. Totiž: sečteme-li deset deka-gramů hery s pěti dekagramy sádla, nedostaneme šestnáct deka-gramů tuku. Jeden dekagram se někde vznáší. To je zázračné.

Ještě jedno cukroví Ti musím připomenout. Návod k němu zaznamenala ruka kuchařky paní továrníkové Baťové na stránku vytrženou z notýsku. Rozka k tomu připsala poznámku: *Elsiny kolečka. Na oplátku za krém do hvězdiček darovala Elsa od Baťů a přidala k tomu šikovnou formičku.*

Zpracujeme ¼ kila tuku,
10 deka cukru, 10 deka mletých ořechů
vlašských
a 40 deka mouky
hladké.

Rozválíme na polo tenko a formičkou vykrájíme
kolečka.

Kolečka upečeme
a pěkně za tepla obalíme
ve vanilkovém cukru
(cukr + vanilkový cukr)
a plníme

krémem jako u hvězdiček paní ministrové, leč
místo kávy
dáme do rumu
kakao.

Nabízí se vlahý jarní den. V lesoparku továrníkovy vily odkvétají magnólie. Zahradník pod nimi shrabuje spadlé plátky. Připomíná slona v porcelánu, spokojeně si něco brumlá. Nedaleko, na dosah jasmínových keřů, sedí slečna Elsa a píše do notýsku. „Chtěl bych být pérem... pardon(!) tužkou ve vaší ručce,“ volá zahradník. Elsa tu kluzkost ignoruje. Z výšin kaštanu zapěl, jako by ho tam přimyslela některá ze sester Brontëových (nejspíš Charlotte), kos. Kosa doprovází pinkání tenisového míčku. Ozývá se na

způsob metronomu z kurtu za tisovým houštím. Náhle, aniž by to pěvce zmátlo, pinkání zmlkne. Avšak za pár vteřin slyšíme mladistvé: *Ready!* a turnaj pokračuje. Pokračuje též zahradník: „Copak to sdělujete svému deníčku?“ Zálibně sleduje, jak Elsa skrývá kolínka do kanýru zástěry. „Hledte si svého,“ mračí se, ale on naváže hollywoodským hlasem: „Zbožňuji skrytá tajemství.“ Ona odvětlí též kinoherecky: „O má tajemství neusilujte,“ a vtom projel otevřenou branou automobil, šofér je sám, důstojně míří k vile, zdraví Elsu klaksonem (*tu-tu-tu*). Přikývla, má nutkání mu zamávat, *leč místo kávy dává do rumu kakao*. V dáli, snad nad svatým Hostýnem, tiše hřmí. Výslednicí jsou rozcuchané litery.

Rozka měla přitažlivou povahu. Dovedla naslouchat a mluvit v pravou chvíli. Podobně babička. Když byly spolu, vyvolávaly spikleneckou atmosféru, která často končila popichováním všech zúčastněných, ale nešetřily ani jedna druhou. Rozka babičce s gustem připomínala, jaké jsme udělali terno, když jsme ji vzali do služby. *Měla totiž za sebou* (pověděla mi vševědoucí teta Ola) *interesantní životní pouť. Sloužila v mnoha rodinách a měla skvělé reference*. „Víš,“ zeptala se mě jednou tetinka, „co nesmělo žádné její rodině chybět?“ a protože jsem na ni bezduše civěl, obratem odpověděla: „Dobrá adresa.“

Ze staré paměti,

z těch

do svitků svinutých

zlomků,

z těch do zámotků zamotaných

housenek

s předtuchou otakárků, baboček a bělásků, ale

pochopitelně i z pozdějšího vyprávění tuším, že Rozka s oblibou vzpomínala na dva roky strávené *ve vznosné vile nad Prahou*. U Kramářů. Vidím ji v romantickém oparu. Říká: *Stále nevím, jestli*

mi bránu k nim otevřelo mladé vdovství, anebo ruka mého nebožtíka. Nějaké hnutí... nějaké hnutí... zahynul kdesi na sibiřské magistrále v boji proti bolševikům. A pan doktor Kramář měl slabost nejen pro československé legie, panslavismus, krutě zkoušené Rusko a demokracii. Měl slabost i pro mne (velmi se snažím si onu slabost představit), věnoval mi román o Anně Karenině, který mu při návštěvě Jasnoj Poljany podepsal samotný Mistr. Leč sblížila jsem se též s Naděždou Nikolajevnou, jeho ženou. Dojala mě životní pouť té odvážné, kultivované ženy, matky čtyř dětí, jež se dokázala pro lásku k milovanému „Relkovi“ — tak říkala panu doktorovi — rozvésti s moskevským továrníkem Abrikosovem a snášeti různá příkoří a ústrky pokrytců. Věčná škoda, že ji neznal Lev Nikolajevič. Možná by vstoupila do literatury jako emancipovaná mstitelka politováníhodné Anny. Učila mě gavarit' po rúsky. Doted' v sobě chovám vzpomínku na nadšení, jež vyvolaly některé drobnosti, jimiž jsem dotvářela ruskou kuchyni. Stačilo například obohatit houbové pirožky špetkou majoránky a naše duše splynuly.

V povětrí paměti se, d. J., zatřepetal bělásek. Vidím a slyším, jak babička při nějaké rozmísce s Rozkou vyzývavým hlasem praví: „Její Blahorodí Majoránka Houbovna Pirožková se samozřejmě nikdy nemýlí!“ Ale Majoránka Houbovna obratem odsekne: „Máte pravdu, madam Eplpájová and Lemnpájová.“ Očividně narážela na babiččinu americkou kuchyni, které kralovaly jablkové, citronové, rybízové, oříškové, rebarborové a jiné páje. No a pokračování takového kulinárního diskursu, kde střelivem byly kromě jednoduchých kousků i rafinované kreace, si dovedeš představit. Mám chuť to uzavřít takto: „Vy jedna Roládo Krůtová politá brusinkovým želé,“ pronese Rozka unaveně. Babička — taky už s municí na dně — pokrčí rameny a zívne: „Vy jedna Oplatko Sucharová.“ Tím své sestřence připomene jednu z „dobrých adres“, jimiž doputovala až k nám. Šlo o rodinu Jínových z Lomnice nad Popelkou. O rodinu, která přispěla k mé zásadní přeměně, a to — ta příhoda — stojí za zápis. Bylas při tom, pamatuješ?

Jestli spěcháš, klidně tuto vsuvku přeskoč. Ale než se k slíbené příhodě dostanu, musím zalistovat v časopisech okresního archivu a vyhledat pár starobylých reklam o nezapomenutelných sušenkách: **Antonín Jína ♥ průkopník sladšího světa ♥ zakladatel průmyslu lomnických sucharů ♥ Roku 1492 započal Nový věk objevením Ameriky — roku 1810 započal sladký věk objevením sucharů Ant. Jína ♥ Antonio Stradivari ♥ MUŽ, KTERÝ DAL HOUSLÍM DUŠI!** Dodnes všichni virtuosové nejraději sáhnou po houslích se značkou **Ant. Stradivari**. Sucharům dal duši, to jest pravou chuť a vůni, **Ant. Jína ♥ SLAVME SLAVNĚ SLÁVU sladkých sucharů!!!** V požehnaném roce 1810 stvořil náš praděd **MICHAL ANTONÍN JÍNA** v prosté pekařské dílně v starobylé Lomnici první sladký suchar. Úchvatná podívaná — a pod ní voní manna!!! Vystupte na Tábor nad Lomnicí! Uchvátí Vás panorama Krkonoš a Jizerských hor — v jasném dni spatříte i pražský Petřín! Sestupte s Tábora do města a uchvátí Vás vůně sladké manny, která Vás dovede až ke kolébce českého sucharářského průmyslu, jenž je už po čtvrtou generaci spojen s naším jménem! ♥ **PAMATUJTE, ŽE MÁ JÍNA ZA PATRONA ANTONÍNA!**

Válka vstoupila do pátého roku, já do druhého. Zatímco tobě se podařilo postavit na nohy a současně uběhnout první metry již v sedmém měsíci života, mně se povznést do role dvounožce nedařilo. Podotýkám, že tak navíc učinila na tenisovém kurtu a za potlesku smetánky v Luhačovicích, kde ses o hodinu později pochlubila znovu, pro změnu v roli tanečnice předvádějící na kolonádě tany-tany-tanyny za doprovodu lázeňského orchestru hrajícího Slovanské tance a Bratránka z Batávie. Vždycky jsem byl jakýsi zpomalenější.

Plynuly týdny. Týden batolete se silou prožitků rovná rokům dospělce. Když jsem po čtyřech spěchal za objevy, kdekdo se mě snažil násilím postavit a žvatlal *capy-capy-cap*. Paličatě jsem se bránil, až jednou přišla ta pravá chvíle.

Nevím,

jestli ji vidím, slyším nebo cítím. Děje se něco nevšedního, u nás v jídelně i v panském pokoji je mnoho lidí, servírovacím okýnkem proudí z kuchyně libá vůně; jsou Vánoce, Velikonoce, něčí narozeniny, svatého Václava, výročí vzniku republiky nebo jiné výročí,

nevím.

Automat v gramofonové skříni pouští desku za deskou, momentálně to vypadá na čaj o páté. Společnost se za hudební clonou spiklenecky baví, cosi vášnivě rozebírá, prioritním zdrojem informací je vysílání BBC; možná si dámy a pánové sdělují novinky z Východu, kde sovětská vojska obsadila Smolensk, možná si povídají o Moskvě, kde prezident Beneš podepsal se Stalinem smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci, možná někdo naopak zdůrazňuje vznik organizace se zkratkou UNRRA, která má po válce pomáhat zbědované Evropě, možná se někdo velmi tiše zmiňuje o vraždění Židů a pan docent Tolar to zaslechne a říká: *Chvála Bohu, že kolega Sträussler a pár dalších i s rodinami v devětatřicátém prozíravě odjeli*, a náš otec připomíná Sträusslerovu stať o tuberkulóze, děda Knapek zas dává k dobru historku o tom, jak hrál s Evženem naposledy biliár a on, aby přítele hoteliéra potěšil, smutně pronesl: *Nejvíc mi bude v Singapuru chybět to vaše litovelské pivo*; jenže bojovnice proti alkoholu paní Leopoldová-Baťová dědovo reklamní extempore ignoruje a podotýká, že firma Baťa už zachránila před nacisty i alkoholem desítky lidí, avšak pan primář Bartoš možná převede řeč k Lize proti bolševismu založené českou kolaborantskou organizací z iniciativy K. H. Franka: *Jest to politováníhodné, říká, neboť hrdinové z Rudé armády za nás krvácejí*. Možná si hosté při slowfoxu Zlatovlasá Anny z filmu Kaviárová princezna povídají o kvasu v Itálii a Jugoslávii, o schůzce Churchilla, Roosevelta

a Stalina v Teheránu, o slavném turné napajedelského rodáka, klavíristy Rudy Firkušného po americkém kontinentě. Sem tam se ozve smích nad vtipem. Ale určitě nepřišel Mikuláš, čert, anděl, Kašpar, Melichar, Baltazar ani strašidelná Luca, to bych si pamatoval.

Vtom gramofon utichl. Utichl slovy foxtrotu: ... *před domem spolu ještě v klubíčku dáme si dlouhou, tak strašně dlouhou, přes kilometr dlouhou hubičku.* Ale hudba nekončí, neboť ty sedíš u klavíru mamince na klíně a sevřenou pěstí břínkáš do kláves, břínkáš s vitalitou a neomaleností Lízy Doolittlové, která se za patnáct let stane nejslavnější rolí tvého divadelního repertoáru — ovšem až po svaté Jeanne d'Arc, jejíž jméno ti sluší. Maminka však tvé extempore rázně ukončuje. Do dveří totiž ve velkolepé róbě vstoupila babička se mnou v náručí. Stanula vedle knihovny, pravila: *Vinšuju dobré odpoledne,* a zatímco s odplouvajícím úsměvem sledovala, jak kdo přikyvuje a zdraví, já jsem se laskal s norcky na jejím protilehlém rameni. Dlouho mě to nebavilo, začal jsem se z lóže poprsí rozhlížet. Zpočátku se mi kromě tebe a maminky zjevovaly jen cizí tváře, a najednou vidím zamávání.

Rozka. Vzpomněl jsem si, jak po obědě vyndala z kredence pikslu, kterou jsem zbožňoval, protože připomínala truhlici s pokladem, načež se ke mně sklonila, otevřela ji a hlasem nějaké kněžny pronesla: *Dáme si dezert.* Podala mi suchar. Pak ukázala na tvář, co se z piksly usmívala, a pokračovala předčítáním říkadla napsaného na víku. Po prvé, po druhé, po třetí, abych si ho zapamatoval.

Ted' sedí na kraji rohové pohovky a sleduje, jestli někdo něco nepotřebuje. Znovu mi zamávala. Chci k ní, babička to postřehla, opatrně mě spouští z lóže na koberec. Rozka rozevívá náruč, hlasitě volá: „Pamatujte, že má Jína ...“, a čeká, že navážu. Společnost na ni zírá, ale dějinný okamžik teprve přijde, neboť Rozka povyšuje volání na výzvu: „**Pa-ma-tuj-te-že-má-Jí-na,**“ hláskuje kategoricky a její náruč se stává magnetem, zvedá mě na nohy. „**APALONA TATALÍNA!**“ křičím a vrhám se vpřed jako

hrdina. Běžím, běžím, běžím, vítězím v Rozčině objetí. *Apalona tatalína!*

Ticho. Přerušilas ho krátkým zabřinkáním. Následovalo trio česko-francouzských výkřiků z úst madame Zwinger: „Formidable! Ou-la-lá! To jsem nezažila ani na Champs Elysées!“ Paní lékárníková Graubnerová zatleskala, přidává se k ní naše tetulda s chotěm Janem, paní hoteliérová Mácová s dcerou Zorou, paní doktorová Foersterová, paní doktorová Boháčková, paní Hermína Týrlová, slečna kloboučnice Oxnerová; tleskají i ostatní dámy, paní doktorová Linhartová dokonce začala pět: *Mnoga ljeta zdravi byli, mnoga ljeta živijó...* a druhým hlasem ji doprovází paní Dvořáková ze mlýna s panem nakladatelem Sieglem, zatímco majitel železářství pan Lidmila s panem stavitelem Winklerem, akademickým malířem Hrochem a holešovskou paní hraběnkou vykřikují *bravo, bravo, vivat!*

Tak jsem se, drahá Jeanne, rozběhl do těžko vyslovitelných časů.

Tvůj milující brácha
profesor Zbygniew Lukonski z Krakówa
(Gottwaldov — 16. května 1971)

P. S.: Ptala ses mě, jak pořád žiju. Je neděle. Konečně jsem dopsal tu slíbenou šťastnou vzpomínku. Zas jednu. Piplal jsem se s ní mnoho týdnů a bylo mi při psaní fajn, protože jsem — místo zasraného normalizačního „zazdívání“ — fáral pod sedimenty, trochu jsem doloval. Teď je mi, jako bych se vykoupal nebo aspoň umyl. Umyl. A je tu další vzpomínka, jenže mnohem čerstvější, nanejvýš pětiletá. Rok 1966? Mám po vojně, pracuju v JZD. Oficiálně jako faremní zootechnik, ale fakticky pasu krávy a kydám hnůj. Popřípadě sháním lidi do práce, když někdo onemocní nebo se ožere, aby zapomněl na celý ten Augiášův vesmír, a dobytek pak bučí hlady, krávy jsou nepodojené... takže někdy i poklízím a dojím. Je srpen, přijeli jste — Ty a Slávek — do Zlína na

návštěvu, říká se vám Pražáci, synka Honzíka ještě nemáte. Svoji ženu Kateřinu poznám až za dva roky. Za dva roky k nám vtrhnou Rusáci.

Slavíme narozeniny sestry Akinky, gratulanti se shromáždili na zahradě — na naší zahradě, velmi vzdáleně to připomíná tamty dětské časy. Dělí nás od nich teprve (nebo už?) patnáct dvacet roků. Tetinu zahradu včetně domu užívají všelijací nájemníci, teta bydlí v pokojíku pro služky u nás v přízemí, kde jsou nyní místo otcových ordinačních místností, které po likvidaci zabrala krajská hygienická stanice, kanceláře elektroopravny. Všichni jsou slavnostně oděni i naladěni. Měšťáci. Všichni něco pojídají, povídají, popíjejí. Začíná se stmívat, přicházím já, u stolu s pitím si nalévám víno. Sebevědomě, neboť v kravíně, kde nedávno stavební četa vybuodovala pro dojičky umývárnu, jsem se umyl, pořádně umyl. Ženské mi dokonce půjčily karafiátové mýdlo. Přihrnula ses ke mně a hodně nahlas, jako nějaká trhovkyně Líza, jsi pronesla: „Proboha! Běž se umýt, strašně smrdíš!“ Stávám se středem pozornosti, vybraní hosté očekávají drama na způsob G. B. Shawa, Jeana Anouilha nebo Bertolta Brechta. Za cihlovou zdí Mečířovy zahrady peskuje Andula Mečířová svou dceru: „Jestli okamžitě nepřiđeš k večeři, dostaneš po holé!“ Situace se hrotí, maminka ji zachraňuje: „Janičko, neříká se smrdět, ale zapáchat.“ Maminka je absolventkou školy, kterou za první republiky provozovalo sdružení YWCA (Young Women's Christian Association) s mezinárodním sídlem v Ženevě, vychovávající dívky v křesťanském duchu. Podařilo se mi vyslovit jednu holou větu: „Jsem umytý.“ Zapil jsem to hltem veltlínu, asi veltlínu. Odložil jsem sklenici na stolek a odešel do útrob domu. Asi tesknit.

Mělas pravdu. Kombinace močůvky a karafiátů je hnusná. Jenže tehdejší zápach (když o něm při psaní dopisu v tichosti přemýšlím) byl jenom hovězí. Zlatý dobytek! Protože teď už pár měsíců makám u prasat. Tam člověk nenačichne zápachem, tam načichne smradem, který se zažere do každého póru. Na prasečí

farmu mě za trest šouplo nové vedení JZD. To staré zmizelo v *propadlišti dějin* jako kdysi buržousti, protože považovalo internacionální pomoc Varšavské smlouvy za okupaci. *Nepomýlení* okresní soudruzi je odstranili. Bývalého předsedu Hejtmánka, který na protest proti okupantům hodil legitimaci KSČ do hnoje, dokonce zostudili, udělali z něho opilce a zvrhlíka. Vyházených komunistů musela být spousta, u koryt se uvolnila místa, jinak si nedokážu vysvětlit, proč přišli ti „skalní“ agitovat i za mnou, abych vstoupil do strany. Jedna ze soudružek mě nazvala *mladým a nadějným inženýrem*, táhl z ní rum a pořád chtěla, abych si s ní připil na tykání. Připil jsem si na kuráž. Řekl jsem jí, že nevstoupím, že mám buržoazní původ. Soudruhům to nevadilo, prý ani Marx a Engels nebyli proletáři. Odolal jsem. Pak přišli zas. Vyjelo ze mne, i bez rumu, že komunisti zlikvidovali kdekoho včetně mé babičky a dědy... a to byla síla. Soudružka nasadila strnulý ksicht. Sdělila mi, že přijdou ještě jednou. V duchu jsem ironicky dodal: a s námi zákon. A ona dodala, že jestli si to nerozumím, budu *těž-ce-hoř-ce* (to odhláskovala) litovat. Stmívalo se. Naznačila, že nemusím dostat ani práci u prasat, že snad zná i něco horšího.

Tož jsem zašel do hospody a sedl si k traktoristům a závozníkům. Ještě jsem si neporučil pivo, už se chlapi ptali, jak dopadl pohovor. „Poslal jsem je do prdele,“ řekl jsem, abych si šplhl. Bylo to jako: *Stolečku, prostři se*. Hned byl stůl plný püllitrů a všelijakých štamprlí. Přisedl si k nám starý Zubík ze želechovských pasek, má přezdívku Pionýr, protože pořád jezdí na pionýru. A hned prohlásil: „Mám faň nápad. Jestli je chceš nasrat, vstup k lidovcom.“ Nerozuměl jsem mu, a nebylo to chlastem, i když jsem pořád pil a pil. Drahá Jeanne, ty víš, že jestli jsem kdy byl na něco úplně blbý, byla to politika. Asi pud sebezáchovy. Nebo jakási naivita. Vysvětlil mi, že jde o Československou stranu lidovou, což je strana křesťanská, která je součástí Národní fronty. Jen tak mimochodem se pochlubil, že on je taky lidovec, že polovina vesnice je lidovecká, že dojička Lidka Polášková je předsedkyně; a že když

se k nim přidám, vezme mě lidová strana pod křídla jak kvočna nebo anděl strážný. A komunisti mi dají pokoj. Pak se zeptal: „Si katolík?“ Přikývl jsem (ale že říznutý židem, to jsem rači zamlčel). Řekl: „Faň. Hned zítřka ti přinesu přihlášku. Chceš?“ Musel jsem vypadat vyjeveně, napadlo mě: co když si dělá srandu? Všichni čekali na odpověď. A když jsem řekl „chcu“, hospoda zajásala, jako bych vstřelil gól. Tonek Špendlík, bývalý sedlák, koňák a taky lidovec prohlásil, že si to ráno rozmyslím a „*nakonec stejně vlezu ke komunistům*“. „Asi to tak dopadne,“ přitakal Pionýr. Jenže já jsem prožíval jednu z největších životních euforií. Praštil jsem pěstí do stolu: „Ke komunistům nevlezu, vstoupím do strany lidové, už kvůli tomu názvu!“ Hrdě jsem hleděl do očí lokálu. Lokál cíhal. Což se rýmuje. No a pak jsem zvolal: „Přihlášku zítřka podepíšu,“ načež na můj tácek dopadl další půllitr a podařilo se mi ho vypít málem na ex. „Vsadím se, že nepodepíšeš,“ rýpnul Zubík. Utřel jsem si pěnu u huby: „O co?“ „O flašu slivovice.“ „Tož platí.“ Postavil jsem se. Zubík taky povstal. Podali jsme si ruce. Stále vnímám, jak kdosi naše rukoupodání rozsekává a zároveň pronáší zaklínací formuli: *JELITO-KOPYTO-PLATÍTO!* Čímž byla sázka (nebo smlouva?) stvrzena.

Zubík slib dodržel, já taky. Tož včil su lidovec. Prožívám jakýsi cíhavý klid, možná to tak chodí pod ochranou andělských křídel. Připadám si trochu jako v exilu. Co mně můžou soudruzi udělat? Nic. Když se ten čin pokusím prohlédnout pohledem mystika (cha!), Pionýr Zubík není Mefisto a já nejsem Faust. Flaška slivovice není svět ležící u nohou, přihláška do Československé strany lidové není stvrzenkou na pád do pekla. Doufám.

Před několika dny jsme v „gigantu“ (to je velkovýkrmna) vážili prasata. Sračky stříkaly až ke stropu, vrátil jsem se domů o půl deváté, přivezl mě na motorce kolega Vajdák (lidovec), protože do autobusu mezi lidi mě šofér nepustil. Napřed jsem se pořádně vydrhl v horké vodě. Pak jsem si všiml lístku od Katky: *Toníčku, večeri máš v troubě, polívkou nepohrdni, na jinou jsem neměla čas, je v ledničce. Kompot je na kredenci, je od mamky.*

Dělám do půl jedenácté, přijď mi naproti. Holky říkaly, že rádí jakýsi přepadávač. Jestli tam nebudu přesně v půl, tak na mě chvilku počkej. Tvá milující žena K.

Najedl jsem se, pustil si desku a zasedl do křesla. Jacques Brel zpívá: *Je suis un soir d'été — aux fenêtres ouvertes — les dîneurs familiaux — repossent leurs assiettes... Za letních večerů — u otevřených oken — rodinky zrovna jí — občas talíř zazvoní... Usnul jsem.*

T.

3 → Lillian

Gottwaldov, konec června 1982

Drahá Jeanne, vzpomněl jsem si na balíky, co nám v dětství posílali příbuzní z USA. Většinou Lillian, která strávila válku ve Zlíně. Sem tam ji zahlédnu, pozoruje svět z mého Olympu. Temeno je v mracích, stárnutím přibývá mýtů, těch starých událostí, a ubývá bohů. Lillian tam pořád trůní, někdy mě svátečně nastrojeného převezme od maminky, posadí do vycházkového kočárku a odváží protektorátním Zlínem na návštěvu do Prštného. Tam (kus od Baťových továren, v domku u sokolovny) bydlí se svou matkou, nejstarší sestrou naší babičky. Jmenovala se Anna, ale říkalo se jí amerikánsky *Éna*. Taky bohyně. Začínám pateticky, to ta božská hora.

Lillian. Pro nás to byla jen Lila, teta Lila. I když... kdysi jsem na okamžik zaslechl babiččino hněvivé: *Mlč, LILLIAN! Éna se do Ameriky nevrátí! Jeď sama, když chceš, já se tady o tvou mother postarám. Víš, jak se jí tam stýskalo, jak pořád naříkala houn, houn, houn*. Víckrát jsem romanticky znějící slovo *Lillian* nezaslechl. Zato *Éna*, to jsme slýchávali často, protože babička jako vždy zvítězila, a tak se teta Lila po válce vrátila do newyorského bytu bez nemocné matky. Nevěděla, že zanedlouho spadne železná opona, že už ji neuvidí. O *Éně* se bojím hloubat, bojím se vyvolávat její

tvář. Ale válka ještě neskončila, teta Lila mě odváží do Prštného. Po dřevěné lávce zvolna míříme na opačný břeh Dřevnice.

Ta lávka už není. Její součástí byl pilíř, který ji chránil před ledovými krami. Připomínal lodní příď. Byl z fošen, pouze čelo měl kovové. Mezi fošnami byly mezery plné přítmí, nitro konstrukce zavánělo bahnem a rybinou. Jednoho letního odpoledne — bude nám pět šest roků — podnikneme výpravu, dobrodíme se prosluněným korytem až k lávce. Stoupneme si před pilíř, nikdy jsme ho neměli tak u nosu, voda nám sahá po pás. Dostáváš nápad. „Nahlédni tam,“ špitáš a ukazuješ na mezeru mezi fošnou a hladinou. „Proč?“ „Máš krátké vlasy, já bych si namočila copy.“ Pár vteřin váhám, potom se předkláním, hlavu stáčím na stranu, protože čelně ji mezerou neprostrčím, a ocitám se obličejem uvnitř. Zírám, ohromeně zírám. Pode mnou je prostor plný svitu. Odkud se bere? Přináší ho řeka? Plavou v něm ryby, jaké jsem nikdy neviděl. Mezi nimi se vznáší bílá bytost, sem tam se o ni ryby otřou, sem tam ji plácnou ocasní ploutví, možná si s ní chtějí hrát. Slyším tvůj hlas, hlas odjinud: „Proč nic neříkáš? Je tam něco? Tož povídej!“ Tož povídám. Ale bradou se dotýkám hladiny, mám co dělat, abych si do úst a nosu nenabral vodu, krk mám sevřený fošnami, sotva dýchám... mluvím, mluvím... nakonec se mi ještě podaří zmínit o černokněžném klepetáči, kterého jsem zahlédl na dně tamtoho prostoru, a musím si odpočinout, jenže ty nedáš pokoj: „Chyt' to bílé!“ „Jak?“ „Přece do ruky! Strč tam ruku!“ Strkám tam ruku, ryby se rozprchly, bílá bytost se zavlnila, nějaká síla ji stahuje k račímu dnu; voláš na mě, že je to dušička, co utekla vodníkovi, a že ji musíme zachránit (v pohádkách se vyznáš), naštěstí jsem ji na poslední chvíli ulovil, ale lokl jsem si vody, kašlu, lapám po dechu, chci ven, nemohu vytáhnout hlavu. Dusím se. Cítím, jak mě taháš za tričko, možná vnímám i něco jiného, možná nějaký křik a pištění nebo řinčení. Tmu. Světlo. Na pomoc ti přiběhl pan radní Kvasnička. Vynesl mě na břeh, asi mě